

Malmö högskola

Läroarutbildningen

Idrottsvetenskap

Examensarbete

10 poäng

Fotbollsakademier

En växande företeelse inom svensk fotboll

Football Academics

A growing phenomenon within Swedish football

Peter Sundström

Idrottsvetenskap:120 poäng

Idrott och samhälle

Våren 2007

Handledare: Tomas Peterson

Examinator: Anita Dahlgren

Förord

Malmö 2007-05-15

Vad blir ni när ni är klara med utbildningen? Frågan har man fått otaliga gånger och den är alltid lika svår att besvara. Eftersom många tror att idrottsvetenskap innebär att vi blir idrottslärare, kan man istället svara att vi kan bli allt inom idrott förutom idrottslärare. Det stämmer inte helt, men det ligger en hel del i det. Den ideella sektorn av idrottsrörelsen minskar medan den marknadsbaserade sektorn ökar. Det är där vi kommer in i bilden.

När ingen konkret yrkestitel finns är det extra viktigt att marknadsföra sig själv och sin utbildning mot framtida potentiella arbetsgivare. Vår praktik under utbildningen i diverse idrottsorganisationer är en viktig marknadsföringsmöjlighet. Det fina omdömet från högskoleverket av det idrottsvetenskapliga programmet i Malmö är en hjälpande hand. En annan marknadsföringsmöjlighet, den vi studenter kan påverka mest, är vårt examensarbete.

Valet av ämne för C-uppsatsen utkristalliserades redan när jag skrev min B-uppsats. Mitt stora fotbollsintresse, i kombination med viljan att svensk klubb fotboll närmar sig Europa kvalitetsmässigt, är grunden bakom valet att studera fotbollsakademier. Jag själv har både varit med i elitsatsningar på ungdomsnivå och i en mindre förening med lägre krav i såväl ishockey som fotboll. Det innebär att jag har en bra praktisk kunskapsbakgrund om tidiga ungdomssatsningar och vet vad det handlar om.

Jag vill tacka min handledare Tomas Peterson för goda råd och intressant forskning som jag har haft stor nytta av för uppsatsen. Vidare skall IFK Göteborgs och Malmö FF:s akademiansvariga, Roger Gustafsson respektive Richard Ohlqvist, tackas. Deras tillmötesgående attityd och professionella inställning till min undersökning och mina intervjuer har underlättat arbetet.

Av Peter Sundström

Sammanfattning

Syfte: Syftet med studien är att jämföra Malmö FF:s och IFK Göteborgs fotbollsakademier på högstadie- respektive mellanstadie-/högstadienivå. Att skapa förståelse för vad en fotbollsakademi i Sverige kan innebära och problematisera företeelsen utifrån förhållandet mellan tidiga selekteringar och den ökande professionaliseringen. Malmö FF:s och IFK Göteborgs ungdomsverksamheter beskrivs kort och jämförs för att kunna sätta in akademiverksamheten i ett sammanhang.

Frågeställning: Vad motiverar förekomsten av fotbollsakademier?

Problemområdet närmas genom att ha begreppet profession som teoretisk utgångspunkt. Det handlar i stort om hur fotbollsverksamheten i Sverige har professionaliserats, vad det innebär, med följden att det idag krävs oerhört mycket för att som spelare (och tränare) nå elitnivå. Vidare behandlas tidigare forskning i anknytning till området, potentiella sociala problem med tidiga ungdomssatsningar lyfts fram och föregångare i Sverige till dagens fotbollsakademier beskrivs. Den största problematiken är det faktum att de som är tidigt födda på året vid tidiga selekteringar och satsningar i svensk fotboll i stor utsträckning premieras framför de sent födda på året.

Metod: Intervjuer med de båda akademiansvariga, Roger Gustafsson och Richard Ohlqvist, är centrala för min undersökning. Insamling av statistiskt material för i vilken ålder spelarna i respektive A-trupp kommit till klubbarna de senaste tio åren används också som grund för vidare analyser.

Övergripande slutsats: Det som motiverar fotbollsakademier är i huvudsak skolans viktiga roll och det sociala ansvar de båda akademierna tar. Detta eftersom fotbollsspelet för killarna är en minst sagt oförutsägbart och liten möjlighet som framtida försörjningskälla i livet. Dessutom bör svensk fotbolls mål vara att ge så många som möjligt chansen till att få mycket kvalitativ träning, istället för att koncentrera sig på ett fåtal (genom ungdomslandslag) i hela landet. Detta är något fotbollsakademier kan bidra med om de sprids över hela Sverige likt fotbollsgymnasium och något som skulle ge resultat i form av riktigt bra fotbollsspelare i framtiden. Problematiken med att de som är födda tidigt på året premieras bör kringgås antingen genom uttagningsgrupper uppdelade efter halvåren eller att spelarna tas ut efter andra parametrar än fotbollskompetens i första hand.

Förord

Sammanfattning

Innehållsförteckning

1	Introduktion.....	6
1.2	Syfte.....	7
1.3	Frågeställning.....	7
1.4	Begreppsdefinition.....	7
2	Teoretisk utgångspunkt - professionsbegreppet.....	8
2.1	Utvecklingen mot professionalisering i Sverige.....	11
3	Bakgrund.....	13
3.1	Fotbollsuniversitet.....	13
3.2	Fotbollsgymnasium.....	14
3.3	Problem med tidiga idrottssatsningar.....	15
3.4	Svenska ungdomsproffs i England.....	15
4	Tidiga selekteringar premierar tidigt födda.....	16
4.1	Selektions och rangordningslogiker inom svensk ungdomsfotboll.....	17
4.2	Tidigt födda har fördel även i skolan.....	21
5	Metod.....	22
5.1	Val av metod.....	22
5.2	Urval.....	23
5.3	Genomförande.....	23

6 Resultat.....	25
6.1 Fotbollens hemligheter - IFK Göteborgs "akademi"	25
6.2 De båda klubbarnas värvningsstrategi.....	25
6.3 Akademiernas uppbyggnad.....	26
6.4 Förhållandet mellan skola och fotboll.....	27
6.4.2 Upplägget skola/fotboll i Europa kritiserar.....	28
6.5 Nödvändigt med tidig kvalitativ intensiv träning.....	29
6.6 Framtiden för akademierna och potentiell problematik.....	30
6.7 Åsikter om varandras akademier.....	31
6.8 Problematiken med att tidigt födda premieras.....	31
6.9 Statistiskt material.....	33
6.9.2 Akademistatistik.....	35
 7 Diskussion.....	 36
7.1 Selektionsrelaterat.....	36
7.1.2 Olika värvningsstrategier - olika sätt att få fram spelare till A-truppen.....	37
7.1.3 Vilken selektionsstrategi är bäst för en ungdoms- verksamhet/akademi.....	38
7.2 Den sociala aspekten.....	40
7.3 Slopa ungdomslandslagen - fler fotbollsakademier.....	40
7.4 Övergripande slutsatser och svar på frågeställningen.....	42
7.5 Framtida forskning.....	42
 8 Källförteckning.....	 43
8.1 Litteratur.....	43
8.2 Artiklar/rapporter.....	43
8.3 Intervjuer.....	44
8.4 Statistiskt material.....	44

1 Introduktion

Begreppet fotbollsakademier innebär fotboll på skolschemat i framförallt ett elitsatsande syfte för talangfulla ungdomar. Det är och har länge varit vanligt förekommande bland fotbollsklubbar i de stora fotbollsländerna i Europa. Det händer förhållandevis ofta att unga lovande tonåringar i Sverige, och naturligtvis även i andra länder med mindre klubbar, blir ungdomsproffs i europeiska toppklubbar där det finns mer pengar att tjäna och framförallt större organisation och mer resurser för spelarutbildning. Det handlar främst om länder som England, Tyskland, Italien, Frankrike och Holland.

Det finns ett klart samband mellan den ökande professionaliseringen och stora satsningar på ungdomar. Det handlar, naturligtvis, om att få fram bra fotbollsspelare till klubbarnas A-lag som ger avkastning genom sportsliga framgångar och/eller försäljning till andra klubbar.

Sverige är efter i denna utveckling, men det blir allt vanligare med större organiserade satsningar på talanger i kombination med övriga studier även här. En enkätundersökning i min B-uppsats¹ visade att alla dåvarande allsvenska klubbar utom två, Halmstads BK och BK Häcken, hade någon form av fotbollsgymnasium vilket innebär träningar på skolschemat. Det visade sig även att fem av de dåvarande klubbarna i Superettan hade fotbollsgymnasium. Intressant är också att det skönjas en klar tendens till att det uppkommer fler satsningar redan på högstadienivå.

Det är något som kan och bör problematiseras. Tomas Peterson, professor i idrottsvetenskap, fastslår hur oerhört svårt det är att vid tidig ålder plocka ut de fotbollsspelare som har bäst förutsättningar att lyckas. Hans forskning visar hur de tidigt födda premieras vid selekteringar i Svenska Fotbollförbundets regi och är klart överrepresenterade de som är sent födda på året. Detta eftersom de ofta är mer fysiskt utvecklade, vilket uttrycks i längd, bredd, tyngd och motorik. Intellektuell och social mognad inkluderas givetvis också men är svårare att mäta och bedöma. Detta är skillnader som jämnas ut i vuxen ålder och då är också toppspelarna generellt utspridda över alla födelsekvartal.²

Ett annat potentiellt problem, kanske det största, är att den stora professionaliseringen, kommersialiseringen och globaliseringen av fotbollen, medför en ökad press på ungdomar att

¹ Peter Sundström, B-uppsats: *Malmö FF Football Academy*, 2006

prester. Det finns berättelser från tidiga satsningar av idrottsutövare i Europa, där ungdomar, ibland barn, i princip ses och behandlas som maskinella varelser. Att man inte tar ansvar för hur individerna mår och ser till att de får en bra skolutbildning.³

Tomas Peterson har också beskrivit profession, begreppets innebörd, och dess utveckling och framväxt i svensk fotboll, som bland annat lett till en större satsning på att förädla talanger.⁴ Det använder jag som teoretisk utgångspunkt för min studie. Mycket av min studie utgår från Tomas Petersons forskning eftersom han är väl insatt i det område som berör min studie utan större konkurrens från någon annan i Sverige. Det hade varit en möjlighet att titta på fler studier om tidiga selekteringar inom idrotten, men att koncentrera sig till forskning som starkast berör min studie finner jag lämpligast.

1.2 Syfte

Syftet med studien är att jämföra Malmö FF:s och IFK Göteborgs fotbollsakademier på högstadie- respektive mellanstadie-/högstadienivå. Att skapa förståelse för vad en fotbollsakademi i Sverige kan innebära och problematisera företeelsen utifrån förhållandet mellan tidiga selekteringar och den ökande professionaliseringen. Malmö FF:s och IFK Göteborgs ungdomsverksamheter beskrivs kort och jämförs för att kunna sätta in akademiverksamheten i ett sammanhang.

1.3 Frågeställning

Vad motiverar förekomsten av fotbollsakademier?

1.4 Begreppsdefinition

Det är viktigt att definiera ord och begrepp som kan tolkas på olika sätt för att skapa en större tydlighet. I denna studie är fotbollsakademi/fotbollsgymnasium två ord som, beroende på vem som läser, kan tolkas på olika sätt. IFK Göteborg kallar hela sin ungdomsverksamhet för akademi sedan 1998 då ett stort utbildningspaket⁵ blev klart. Andra svenska klubbar använder namnet när fotbollsträningar är en integrerad del i ungdomars skolgång, men inte på gymnasienivå, eftersom det då är det vedertagna och spridda begreppet fotbollsgymnasium som gäller. I England finns det från förbundshåll en del krav, ett visst antal bra

² Tomas Peterson, *Selektions- och rangordningslogiker inom svensk ungdomsfotboll*, 2004

³ Paulo David, *Human rights in youth sport*, 2005

⁴ Tomas Peterson, *Den svengelska modellen*, 1993

⁵ Roger Gustafsson, *Fotbollens hemligheter*, 1998

träningsplaner, fungerande service runt spelarna, bra boende för de som inte bor inom dagligt reseavstånd och skolutbildning om minst tio timmar i veckan, som måste uppfyllas för att få kalla sin verksamhet för akademi.⁶ Det finns säkerligen fler uppfattningar om vad en fotbollsakademi innebär.

Eftersom Sverige är en bra bit efter de stora fotbollsländerna gällande fotbollsakademier, finns det inga krav från förbundshåll som måste uppfyllas för att få sätta epitetet akademi på sin verksamhet. Således skapar jag en egen definition:

Fotbollsakademi - ett upplägg i framförallt ett elitsatsande syfte där fotbollsspelare i kombination med övriga studier har fotboll på skolschemat.

Med denna generella definition går även alla fotbollsgymnasium i Sverige under begreppet fotbollsakademi. I min studie använder jag dock begreppet fotbollsgymnasium när det handlar om fotboll på gymnasienivå eftersom det är så vedertaget, men det bör ses som en form av fotbollsakademi. Det är inte en grov gissning att det, inom en överskådlig framtid, kommer krav från förbundshåll som måste uppfyllas för att få kalla sin verksamhet för akademi. Svensk fotboll brukar hämta influenser från England.

2 Teoretisk utgångspunkt - professionsbegreppet

I detta kapitel förklaras begreppet profession, dess innebörd, och hur utvecklingen inom svensk fotboll gått ditåt och fortfarande är under utveckling. Profession är ett viktigt begrepp för att skapa förståelse för varför det blir fler och intensivare tidiga satsningar på att förädla talanger, som är det min studie handlar om.

Peterson behandlar begreppet profession i svensk fotboll i *”den svengelska modellen”*.⁷ Man bör ha i åtanke att det är cirka 15 år sedan boken skrevs och att det har hänt mycket inom professionen i svensk fotboll sedan dess, men begreppet har samma innebörd.

Det finns ett flertal samhällsvetenskapliga teorier om professioner, om deras roll i den samhälleliga utvecklingen och om den process som leder till deras etablerande. Professioner är en företeelse som uppstår, formas och etablerar sig i den samhälleliga arbetsdelningen. De

⁶ Roger Gottfridsson, *HIF-tränarens resa gav viktig vetenskap*, Skånebollen, nr.1 2007

inkluderade människorna är genom sitt yrkesutövande åtskilda från andra människor. En ställning som anses grunda sig i att de har en teoretisk och praktisk kunskap som andra människor saknar.⁸ Med ”anses grunda sig i” vill Peterson antyda ”att själva detta synsätt kan vara ideologiskt grundat och användas som en del av samhällets självförståelse”.⁹

Torstendahl hävdar att det centrala i definitionen är ”kunskapsbaserade grupper”¹⁰. Enligt Brante är professioner ”bärare av abstrakta expertsystem, vilket möjliggör för dem att utföra handlingar som uppfattas som värdefulla ... och trovärdiga av klienter”¹¹. Professionen kan genom sin särställning och sitt kunskapsmonopol definiera sin egen verksamhet och utestänga den från andra människor.¹²

En ofta citerad definition på profession är ”ett yrke (kall) i vilket en föregiven kunskap från lärosäten eller vetenskapliga institutioner används i dess möte med andra eller i praktiserandet av en konstart som är grundad på sådan kunskap”.¹³ Definitionen innefattar tre centrala komponenter i form av ett yrke, en formaliserad kunskap och en tillämpning av kunskapen, vilket i sin tur förutsätter mottagare av professionens tjänster. Professionell fotboll, liksom ett antal andra yrkesgrupper, uppfyller dessa villkor i viss utsträckning men lämnas vanligtvis utanför professionsdebatten.¹⁴

Milerson studerade i sin klassiska studie drygt 150 engelska professionella sammanslutningar och bland dessa finns en - Royal Society of Arts - där betoningen av definitionen ligger i den andra delen: ”i praktiserandet av en konstart som är grundad på sådan kunskap”.¹⁵

Fotbollen kan inte ge professionell hjälp till samhällsmedborgare likt exempelvis en läkare eller advokat. Däremot kan den, precis som professionella dansörers, cirkusartisters, konstnärers och musikers verksamhet, betraktas som en konst, som utövas för att tillfredsställa estetiska och intellektuella behov snarare än materiella. Beteckningen estetiska

⁷ Peterson 1993

⁸ Peterson 1993 jmf Elzinga 1989

⁹ Peterson 1993 s 23

¹⁰ Peterson 1993 s 23 jmf Thorstendahl 1989

¹¹ Peterson 1993 s 23 jmf Brante 1992

¹² Peterson 1993

¹³ Peterson 1993 s 23 jmf Hellberg 1978

¹⁴ Peterson 1993

¹⁵ Peterson 1993 jmf Milerson 1964

professioner skulle kunna tillämpas.¹⁶

Det finns emellertid fler värden än estetiska som uppskattas i fotbollen och vad som tilltalar åskådarna är subjektiv åtskilt. Westerbeek och Smith¹⁷ lyfter fram ett antal olika åskådarkategorier som ser olika värden i fotbollen. Även om estetiken möjligtvis finns i varje kategori, är den kraftigt underordnad om ens existerande bland vissa åskådarkategorier.

I estetiska professioner finns en väsentlig, dock inte alltid formell, koppling till den akademiska vetenskapen och dess institutioner. Kunskapen är systematiserad i generationer tillbaka och utbildningen är grundad på denna kunskap som vanligtvis är institutionaliserad. Den är även i många fall lika omfattande som för de ”materiella” professionerna. Peterson betraktar fotbollen som en profession och särskiljer inte ”estetiska” och ”materiella” professioner.¹⁸

Fotbollsprofessionen innefattar främst spelare och tränare på elitnivå. De betraktar även sig själva som en kulturell elit, att de kunskapsmässigt spelar i en egen division i förhållande till klubbdirektörer, press och publik¹⁹. Fotbollsspelet har stegvis blivit så avancerat att det krävs väldigt mycket för att som spelare (och tränare) kunna nå en plats i ett elitlag. Ett långvarigt och gradvis yrkesmässigt utövande innefattande all tid, träning och inskolning är en förutsättning. Allting runt omkring spelarna -klubbadministration, tränare, instruktörer, management etc.- har specialiserats. Utbildningsverksamheten har avancerats och organiserats med anspråk på vetenskaplig kunskap som grund. Rekryteringsmönstret till de ledande befattningarna inom verksamheten har förändrats genom en social selektionsprocess grundad på en ökad arbetsdelning. Det innebär exempelvis att tränares barn i många fall blir fotbollsspelare och att det arbete som förr utgjordes av en person idag kanske görs av två eller fler personer; att arbetsuppgifterna blivit mer koncentrerade och specialiserade.²⁰

Sedan finns det ett antal biroller, styrelsemedlemmar, ledare, materialförvaltare, massör, kanslipersonal, administratörer, ekonomer, etc. - fotbollens infrastruktur - som är en nödvändighet för att fotbollsprofessionen skall fungera. Precis som exempelvis

¹⁶ Peterson 1993

¹⁷ Hans Westerbeek och Aaron Smith, *Sport Business in the Global Marketplace*, 2003

¹⁸ Peterson 1993

¹⁹ Per Nilsson, *Fotbollen och moralen*, 1993

²⁰ Peterson 1993

läkarprofessionen är beroende av sjuksköterskor, administrativ personal, tekniker etc.²¹

Man kan också identifiera professioner genom att försöka fastställa egenskaper, normer eller karakteristika som kan betraktas vara gemensamma för dem. Här nedan följer ett antal sådana:²²

- *”Användande av färdigheter som är grundade i teoretisk kunskap*
- *Utbildning och träning i dessa färdigheter*
- *Professionell kompetens garanteras genom examina*
- *En handlingsetik som garanterar yrkesintegriteten*
- *Utförande av tjänster för det allmänna bästa*
- *En yrkessammanslutning som organiserar medlemmarna*
- *Medlemmarna har en känsla av identitet, samt delar gemensamma värderingar*
- *Inom området för professionen finns det ett gemensamt språk, som endast delvis kan förstås av utanförstående*
- *Professioner skapar nästa generation socialt genom selektion av elever.”*

Peterson²³ menar att dessa kännetecken gällde för existerande professionell fotboll i många andra länder. Sverige hade i detta läge bara en professionell förening (Malmö FF), men idag måste det hävdas, enligt mig, att svensk fotboll kännetecknas av dessa punkter.

2.1 Utvecklingen mot professionalisering i Sverige

1967 blev det tillåtet att ha proffsspelare för fotbollsföreningar i Sverige och sedan följde enligt Peterson²⁴ en utvecklingsfas mellan ren amatörism och ren professionalism. Torbjörn Andersson²⁵ menar att detta är att förenkla det något eftersom pengar hade en ganska central roll för föreningar långt tidigare. Spelare tjänade pengar, till en början emot reglerna, vilket var utbrett bland fotbollsklubbarna. Senare liberaliserades amatörreglerna och det talades om någon sorts halvprofessionalism och smygprofessionalism i medierna. I princip hela fotbollshistorien, förutom de två första decennierna på 1900-talet, fram till 1967, var amatörfrågan ett ständigt diskussionsämne och ett moraliskt dilemma (det var bland annat

²¹ Peterson 1993

²² Peterson 1993 s 27, jmf Brante 1987

²³ Peterson 1993

²⁴ Tomas Peterson, Leken som blev allvar, 1989

²⁵ Torbjörn Andersson, Kung fotboll, 2002

vanligt med betalning i form av sprit vilket var tillåtet). Den största händelsen inom området inträffade när Malmö FF 1934 tvångsdegraderades till division 2 på grund av att de grovt brutit mot amatörbestämmelserna. Det var något det skapades stora diskussioner kring eftersom mycket tyder på att många klubbar gjorde likadant, om än inte lika omfattande. Peterson²⁶ slår fast att den första milstolpen i professionaliseringsprocessen nåddes säsongen 1989, då Malmö FF som första förening erbjöd sina spelare att bli professionella.

Samtidigt som amatörreglerna avskaffades öppnade sig den gamla folkrörelseorganisationen mot staten och marknaden. Det medförde mer pengar i rörelse inom fotbollen genom bidrag och sponsorer. En kommersiell spelmarknad byggdes upp genom införandet av kontraktslöner, friköpt arbetstid för träning och snabbt stegrande övergångssummor. En bild av detta är att Halmstads BK 1967 omsatte 68 000 kronor medan det tjugo år senare ökat till 5.1 miljoner.²⁷

Sedan dess har utvecklingen fortsatt i samma spår och det har handlat om allt större pengar inom svensk fotboll. Malmö FF är sedan flera år tillbaka den rikaste föreningen i Sverige²⁸ och hade vid årsskiftet 2007 ca 101 miljoner i eget kapital och omsatte 2006 drygt 118 miljoner.²⁹ Då bör också nämnas att det i den stora fotbollsvärlden, i de bästa ligorna, på intet sätt är stora pengar. En bra bild för att understryka detta är att många enskilda spelarövergångar handlar om över 100 miljoner utan att någon egentligen höjer på ögonbrynen. Westerbeek och Smith³⁰ hävdar att idrotts, rekreations- och underhållningsindustrin ur en ekonomisk aspekt är världens tredje största lagliga industri bakom olja- och fordonsindustrin och vapen- och läkemedelsindustrin. Man kan ifrågasätta lämpligheten i att slå ihop olika industrier i jämförelsen men kontentan kvarstår; att idrotten är en stor ekonomisk industri. Det är också vad författarna, varav Hans Westerbeek är professor i idrottsekonomi, vill slå fast i boken som till stor del behandlar idrottens stora globalisering och kommersialisering. Man bör också ha kunskap om att fotbollen är världens största sport i princip oavsett i vilka mått man än mäter.

I takt med att pengarna fick en större roll inom svensk fotboll förändrades föreningarnas

²⁶ Peterson 1989

²⁷ Peterson 1989

²⁸ Henrik Huldshiner, 3/4 2007

<http://dinapengar.se/Avdelningar/Artikel.aspx?ArticleID=2007%5c04%5c03%5c8078&o=expressen>

²⁹ Malmö FF:s årsredovisning 2006

verksamhet. Den tidigare ideella folkrörelseformen förvandlades till företag. Verksamheten professionaliserades efterhand för att kunna tillmötesgå de nya kraven som utvecklingen renderat i. Det blev allt viktigare för föreningar att förädla fotbollstalanger för att hänga med i konkurrensen. Produktivitet och likviditet blev centralt för klubbarna.³¹

Peterson formaliserar Wilenskys sammanfattning, en ofta diskuterad modell, om vad som karakteriserar en professionaliseringsprocess.³²

- *”Yrket utövas på heltid*
- *Utbildningen till yrket etableras på högskole- eller universitetsnivå och ersätter den utbildning som tidigare givits vid andra skolor.*
- *Yrkesorganisationer bildas; först på lokalnivå, därefter på nationell*
- *Yrket erkänns officiellt och legaliseras t.ex. genom licenser och certifikat*
- *En formell etikkod utarbetas, vilken fastslår yrkesutövarnas plikter och krav.”*

Peterson³³ menar att denna beskrivning passar ganska väl in på den utveckling svensk fotboll gått tillmötes. Då bör återigen betonas att det hänt mycket sedan han skrev sin bok. Professionen har definitivt blivit tydligare.

3. Bakgrund

I detta kapitel ges en tillbakablick på satsningar på unga talanger inom svensk fotboll som kan betraktas som föregångare till dagens fotbollsakademier. Potentiella problem med tidiga satsningar lyfts fram och det görs en utblick på hur situationen kan vara för svenska ungdomsproffs i fotbollsakademier i England.

3.1 Fotbollsuniversitetet

Malmö FF:s satsning på professionell ungdomsfotboll utmynnade i att de inför säsongen 1976 anställde fyra ungdomar. Utvecklingen gick då snabbt mot helprofessionalism och när Malmö FF nådde finalen i Europacupen 1979 betraktades satsningen på ungdomsproffs som en avgörande faktor. I spelartruppen fanns då hela sju ungdomsproffs och samma år startade den

³⁰ Westerbeek och Smith, 2003

³¹ Peterson 1989

³² Peterson 1993 s 32, jmf Hellberg 1978

³³ Peterson 1993

första omgången av MFF:s "fotbollsuniversitet". Stora talanger som redan hade plats i A-truppen kombinerade skolgång med fotbollsspelandet. Det var ett nytt originellt grepp som skiljde MFF från såväl traditionella proffsklubbar som de svenska amatörklubbarna. De flesta spelarna rekryterades till fotbollsuniversitet genom sommarproffsverksamheten, spel och träning under några intensiva sommarveckor för ett tjugotal inbjudna talanger från föreningar i närområdet, som startade 1975. Spelare rekryterades även på rekommendation från tränare ute i landet och genom distrikts- och landslagsuttagningar.³⁴

En andra omgång av fotbollsuniversitetet började i augusti 1987, som en förberedelse inför klubbens helproffssatsning. Denna gång hade man ett samarbete med AMU som arrangerade individuella studieplaner för en grupp om 16 unga spelare. Den innehöll namn som Jonnie Fedel, Roger Ljung, Jonas Thern, Joakim Nilsson, Martin Dahlin och Stefan Schwarz. Spelarna hade kontrakt om två år, lönen låg på 7-9000:- exklusive matchpremier och 5-6 av spelarna ingick även i A-truppen. Tvärtemot vad namnet antyder handlade det inte om universitetsstudier. Studierna bedrevs under fotbollens lågsäsong, november-februari, och bestod av grundläggande ADB och engelska. Det gjordes anlagstest på spelarna, det gavs individuell rådgivning och en kombination av praktik och utbildning eller enbart praktiktjänstgöring. En del spelare valde att stanna kvar i gymnasiet. Fotbollsuniversitetet förenklade övergången till helprofessionalism för klubben. Nästan hälften av truppen i den första proffstruppen hade varit en del av fotbollsuniversitetet.³⁵

3.2. Fotbollsgymnasium

Det finns inget dokumenterat om fotbollsgymnasiets historia, men Kent Nyström under utvecklingsenheten på Svenska Fotbollförbundet berättar att det gjordes försöksverksamheter på 70-80-talet. Det gick emellertid trevande och det var först 1994 som utvecklingen tog fart på allvar. Det nya programgymnasiet gjorde det då möjligt för skolor och kommuner att erbjuda specialidrott som individuellt val för elever.³⁶ Idag finns det många fotbollsgymnasier utspritt över hela Sverige.³⁷

³⁴ Billing, Peterson och Stigendal, *En professionell ungdomsverksamhet?*, 1997

³⁵ Billing, Peterson och Stigendal 1997

³⁶ Kent Nyström, intervju 10/4 2007

³⁷ Sundström 2006

3.3. Problem med tidiga idrottssatsningar

Paulo David beskriver i ”*Human rights in youth sport*”³⁸ problem inom idrotten kopplat till den ökande professionaliseringen och kommersialiseringen. Det finns många exempel där ungdomar, ibland barn, i princip ses och behandlas som maskinella varelser i tränares/föräldrars fanatiska jakt på de stora framgångarna. Antalet så kallade ”baby-trained champions” ökar. Bakom deras idrottsliga framgångar finns många problem som krass rekrytering och hänsynslös utslagning. Stor satsning på intensiv träning och tävling innebär en speciell livsstil som medför en stor press och påfrestning. För intensiv träning som lett till skador, åsidosatt utbildning, en brist av glädje och avsaknad av ett fungerande socialt liv är exempel på element i en livsstil som barn och ungdomar tvingats in i.

Det rör sig främst om individuella idrotter men fotbollen är också representerad. Fotbollsstjärnan Zinédine Zidane separerade från sina föräldrar vid 14-års ålder då han lämnade sin hembygd för deltagande i AS Cannes fotbollsakademi. Han berättar att det var väldigt ångestfyllt och att han många nätter grät sig till sömns. En tränare i Ajax fotbollsakademi hävdar att talangerna måste säljas efter tre år för att göra vinst. En annan ny problematisk företeelse är att spelaragenters jakt på talanger, oftast i Afrika och Sydamerika, kan gå ända ner i 6-års ålder. Paolo David beskriver det som trafficking och neo-kolonialism. Det finns exempel på spelare som av agenter blivit lovade kontrakt i klubbar, men när de kommit dit har de inte klarat spela till sig kontrakt och istället blivit illegala flyktingar.

Boken innehåller många framgångsrika idrottsutövare som berättar om sin tuffa barn- och ungdom som satsande idrottsutövare. Det måste dock sägas att dessa problem utgör en ganska liten del av idrotten. Paolo David menar, utan vetenskaplig grund, att 70 % av idrottande barn och ungdomar trivs bra inom idrotten, medan 10 % blir kränkta eller tilltygade och att den resterande delen ligger i farozonen för det.

3.4 Svenska ungdomsproffs i England

Peter Fritzon och Andreas Hasselgren har i sitt examensarbete³⁹ undersökt svenska ungdomars sociala situation som proffs i fotbollsakademier i England. De har genom transferllistor och obekräftade källor på Internet kommit fram till att ett 50-tal svenska ungdomsproffs (fram till

³⁸ David 2005

³⁹ Peter Fritzon, Andreas Hasselgren, *Ungdomsproffs i England - Himmel eller helvete*, 2003

2003) har prövat lyckan i Europa, mestadels England. Studien är baserad på kvalitativa intervjuer med tre spelare som valt att stanna i sin proffssklubb minst två år och två spelare (ett bortfall) som av andra skäl än brist på fotbollskompetens avbrutit sin sejour inom ett år. Deras studie pekar på att det är mycket viktigt att man är aktiv på sin fritid och att man själv måste anstränga sig för att den blir meningsfull. Sägars skall också göras att det kan finnas olika förutsättningar för det beroende på var man bor någonstans, närheten till lagkompisar, möjlighet till utbildning etc. Att komma från en storklubb och tidigare i livet ha upplevt ombyten av kulturer och miljöer visade sig vara en fördel. Klubbarna har en viktig funktion för hur spelarna trivs och det visade sig, även bland dem som uppgav att de trivdes, att det fanns en del för klubbarna att arbeta med här. Klubbarna ägnar sig främst åt den fotbollsspelande individen och lägger ingen kraft på lagsammanhållning och personen utanför fotbollen. Man bör ha kunskap om att den engelska och svenska mentaliteten skiljer sig åt vilket bland annat avspeglas på tränares sätt att vara. Engelska tränare skriker och skäller mycket mer än vad svenska tränare gör. Det är också vitalt att man är helt säker på att man vill åka och att man inte gör det bara för pengarnas skull.

Hur stort antalet ungdomsproffs är som inte trivs och hur dåligt de i så fall mår eller har mått finns det inga studier på. Det mest kända extremfallet är emellertid Martin Bengtsson, ungdomsproffs i Inters akademi, som i boken *"I skuggan av San Siro"* berättar om sin tuffa sociala situation. Han mådde så dåligt att det slutade med ett självmordsförsök.⁴⁰ I media har det uppmärksamrats några ytterligare fall med svenska ungdomsproffs som har vantrivts i europeiska fotbollsakademier, men det finns, naturligtvis, även de som trivts bra och spelat till sig ett A-kontrakt⁴¹. Värt att nämnas är också att skolan genomgående verkar hamna i skymundan i fotbollsakademier i Europa.⁴²

4. Tidiga selekteringar premierar tidigt födda

I detta kapitel behandlas den största problematiken med tidiga selekteringar inom fotbollen: att det är tidigt födda på året som premieras framför de som är sent födda på året. Detta eftersom de ofta är mer fysiskt utvecklade, vilket uttrycks i längd, bredd, tyngd och motorik. När "allt annat" är lika avgör den fysiska mognaden. Intellectuell och social mognad

⁴⁰ Martin Bengtsson, *I skuggan av San Siro*, 2007

⁴¹ Exempel hittas genom att söka på "ungdomsproffs" i databasen Presstext

⁴² Sundström 2006; Fritzson och Hasselgren 2003

inkluderas givetvis också men är svårare att mäta och bedöma. Detta är skillnader som jämnas ut i stor utsträckning vid 18-19 års ålder⁴³ och dessutom ger fysisk mognad vid tidig ålder inte ett prognosvärde för hur den ser ut i vuxen ålder⁴⁴. Fokus läggs på Tomas Petersons undersökning, ”*Selektions- och rangordningslogiker inom svensk ungdomsfotboll*”, som är en del av ett stort och fortfarande pågående forskningsprojekt: ”*De avgörande åren*”. Studien sammanfattas detaljrikt och ingående eftersom den är viktig för min undersökning.

4.1 Selektions och rangordningslogiker inom svensk ungdomsfotboll

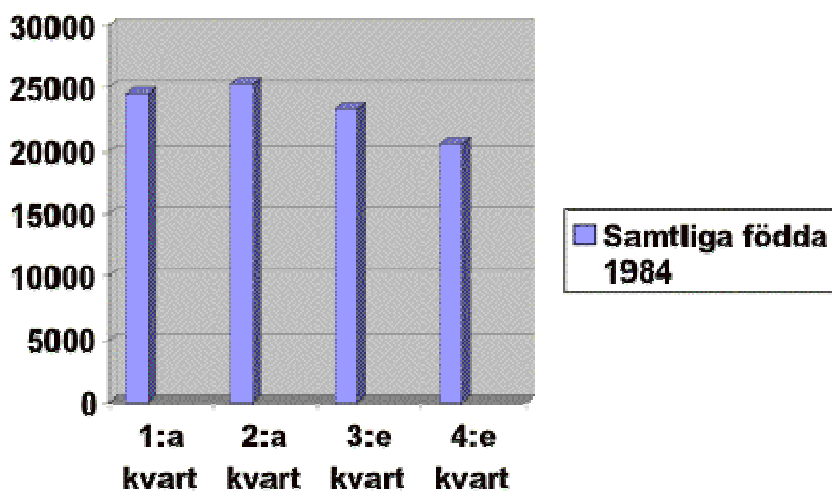
Svenska Fotbollförbundets ungdomsutbildning är ett system där de som betraktas mest talangfulla selekteras fram genom ett antal steg - zonläger, distriktsläger, elitläger, förberedande landslagssamlingar - för att i slutändan representera svenska landslag i olika åldrar. Det är den äldsta, största och mest systematiskt genomförda selektionsstruktur inom svensk idrott med ett urvalsunderlag i varje årskull på 20000-30000 pojkar och flickor.

Varje år föds det cirka 100 000 barn i Sverige, så även 1984 som är den årskull Tomas Peterson följt. Hänsyn har också tagits till det antal barn som föddes i andra länder och sedan flyttat till Sverige. Figur 1 visar alla barn födda 1984 (absoluta tal, n=93.792) uppdelat på födelsekvartalen. Det föddes fler barn första halvåret än det andra, skillnaden mellan det andra och det fjärdekvartalet är 6000. Denna fördelning är ungefär likadan från år till år. Då intresset för fotboll logiskt sett inte har att göra med när man är född på året lär de som började spela fotboll i åldern 5-12 år vara ungefär likadant uppdelade på kvartalen.

⁴³ Peterson 2004

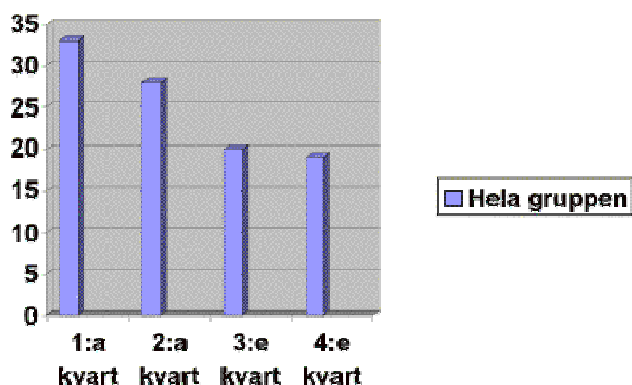
⁴⁴ Rolf Carlsson, *Vägen till landslaget*, 1991

Figur 1

Vid 13 års ålder kom drygt 900 av barnen med i forskningsprojektet ”*De avgörande åren*”. Urvalsantalet och de parametrar det gjordes utefter gör det troligt att den är förhållandevis representativ för när på året man är född. Figur 2 visar gruppen uppdelad i födelsekvartal (i procent, $n = 907$).

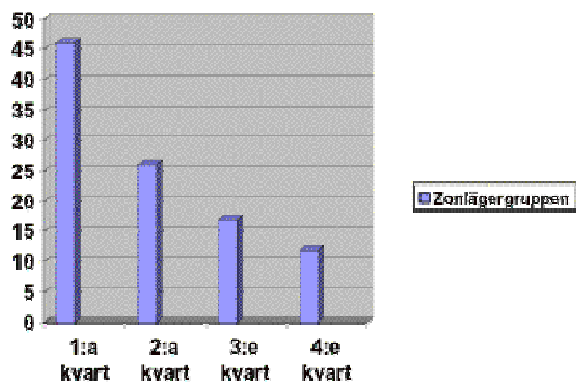
Figur 2

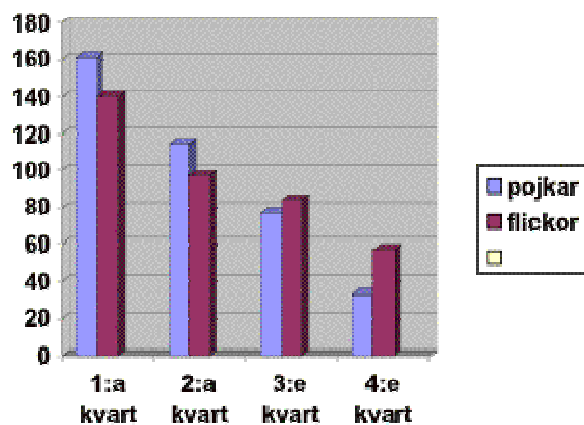
Redan här ser man att det är en annan födelseuppdelning; fler är födda det första halvåret än vad man kunde vänta sig av demografiska skäl. Dessa skillnader kan ha ägt rum redan när barnen började i föreningarna, men det är minst lika troligt att de har uppkommit genom en selektionsprocess där de som slutade oftast var födda det andra halvåret.

Föreningar skickar vid 13 års ålder sina ”mest talangfulla” spelare till lokala zonläger. De spelare i undersökningsgruppen som blev ditskickade är i ännu större utsträckning födda det första halvåret (i procent, $n=239$, se figur 3). Detta samband blir sedan starkare för varje steg i selektionsprocessen (se figur 4-5).

Figur 3

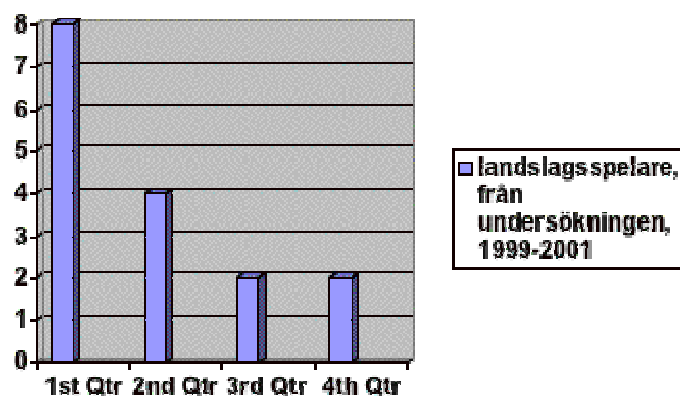

Figur 4

Elitpojk- och flickläger i Halmstad vid 15 års ålder (absoluta tal, n = 378 flickor, 385 pojkar).

Figur 5

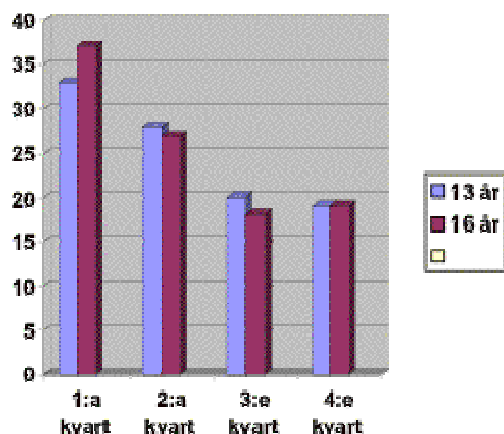
Spelare i studien med landskampsmeriter vid 17 års ålder (absoluta tal, n =12 pojkar och 4 flickor).

Studien visar även att selektionssystemet i princip är stängt för de som inte var med på det första zonlägret. Alla 53 pojkar och flickor i elitlägergruppen var också uttagna till de första

zonlägerna. Av de 45 pojkar och flickor som fram till 2004 spelat landskamp är det endast två pojkar som inte var med på elitlägren 1999.

Vid en jämförelse mellan undersökningsgruppen vid startåret 1997 med de (46 %) som fanns kvar i föreningarnas verksamhet finner man samma mönster. Av dem som fanns kvar var en större andel födda första kvartalet (se figur 6).

Figur 6

På den höga seniornivån i Sverige - A-landslaget, Allsvenskan och Superettan - bryts mönstret. I Allsvenskan var 52 % födda första halvåret 1997 och 58 % år 2002. Med tanke på den demografiska snedfördelningen från första början (se figur 1) kan inga stora skillnader i födelseuppdelen mellan gruppen allsvenska spelare och normalpopulation skönjas. Liknande förhållanden gäller för Söderettan och Norrrettan 1997 samt Superettan 2002 och, för att få jämförelse över tid (slumpvis vald), Allsvenskan 1938-39. Tabell 1 är en tvärsnittsstudie sammanställd av Johan Kristoffersson⁴⁵ som visar de svenska herrlandslagens födelseuppdelen 2001 (för P 18-landslaget dock 2002). I pojklandslagen är spelarna födda samma år, juniorlagen innehåller två årgångar och U21-landslaget fyra (födda 1979-82).

⁴⁵ Material Tomas Peterson har använt sig av

(%) Tabell 1

	Kv 1	Kv 2	Kv 3	Kv 4	Första halvåret
P 86	48	44	4	4	91
P 85	48	37	11	4	85
P 84	48	35	13	4	83
P 83	47	24	20	8	72
U 21	23	26	16	35	48
Herr	29	24	21	26	53

Övergången till U21 medför en drastisk förändring och mer jämn fördelning av spelarnas födelse. Detta beror troligtvis på att spelarna växt färdigt och först nu kan konkurrera på ”lika villkor”. Att tidigt födda har premierats i selektionssystemet visar sig vara omotiverat. Intressant att få veta är huruvida de spelare födda sista halvåret varit med i utbildningssystemet hela tiden eller inte, men det framkommer inte i studien.

Tomas Peterson menar att en talang lika väl kan bli född i december som januari och att man därför borde *”eftersträva att det spelarmaterial som föreningar och förbund väljer att selektera ur till seniorverksamheten (vid 19 års ålder), inom varje ålderskull, är fördelat efter födelsemånad på ungefär samma sätt som i födelseögonblicket – det vill säga som i Figur 1”*.

Den här problematiken är inte unik för svensk fotboll. Ishockeyn brottas med samma problem och även idrottsbetyget i skolan har kopplingar till när man är född på året (och om man är kille eller tjej).

4.2 Tidigt födda har fördel även i skolan

En studie av Allan Svensson visar att det finns ett samband mellan resultat i skolan och när man är född på året, men det är något som har jämnats ut i stor utsträckning redan på högstadienivå. I språklig och matematisk förmåga uppgick differensen i årskurs 3 mellan elever födda första och andra halvåret till ungefär en fjärdedels spridningsenhet. I årskurs 6 minskade spridningsenheten till en sjundedel och i årskurs 9 endast en tiondel.⁴⁶

⁴⁶ Allan Svensson, *Har åldern någon betydelse?*, 1993

5 Metod

5.1 Val av metod

Jag har valt att göra en intervjustudie med IFK Göteborgs akademiansvarige Roger Gustafsson och den ansvarige för Malmö FF:s fotbollsakademi, Richard Ohlqvist (Staffan Tapper angående MFF:s värvningsstrategi). Metoden har valts för att få en djup inblick i hur akademierna är uppbyggda och hur de ansvariga ser på den rådande problematiken med tidiga selekteringar.

Insamling av statistiskt material på när spelarna i IFK Göteborgs A-trupp åren 1998-2007 och spelarna i Malmö FF:s A-trupp 1998-2007 kom till klubbarna har gjorts. Detta för att se vad IFK Göteborgs uppmärksammade ungdomsverksamhet (startad 1998) gett i form av A-lagspelare år för år och om det finns något mönster med fler ”egna” produkter med åren. Malmö FF används som en yttre jämförelse. Det är antalet egna produkter i respektive trupp varje säsong som räknas och inte antalet som kommer upp. Det gör att det är ett visst ingångsvärde första säsongen som sedan kan öka, men å andra sidan kan det indirekt framgå hur länge spelarna stannade i A-truppen. Antalet egna produkter som kommit fram i respektive A-trupp över de tio säsongerna nämns också.

En observation på träning i MFF:s akademi har gjorts för att få en bild av spelarnas storlek - om det kan skönjas stora skillnader i längd, bredd och tyngd som är rimligt att det finns i den åldern.

Uppgifter som kommit fram i min B-uppsats om Malmö FF:s akademi används också liksom IFK Göteborgs hemsida⁴⁷ om deras kommande fotbollsakademi. Fotbollsakademier är en ganska ny företeelse i Sverige och det finns ingen tidigare litteratur inom området relevant för min studie. Sökord som använts för att hitta relevant litteratur i anknytning till området är ”fotbollsakademi”, ”football academy”, ”professionalism”, ”soccer”, ”ungdomsproffs”, ”fotboll”, ”ungdomsfotboll”, ”selektion” ”elit” och ”fotbollshistoria”. Dessa sökningar gjordes på den nationella databasen LIBRIS, fulltextdatabasen Presstext, Malmö Högskolas databas Vega och sökmotorn eniro.se. Dessutom har Tomas Peterson, professor idrottsvetenskap, tillika min handledare, försett mig med för området intressant litteratur.

⁴⁷ www.ifkgoteborg.se

5.2 Urval

I min B-uppsats⁴⁸ framgår att Malmö FF har den mest omfattande fotbollsakademin (startad hösten 2005), sett till antal träningar under skoltid/vecka, på högstadienivå i Sverige.

Därför är den intressant att studera.

Till hösten (2007) startar IFK Göteborg en stor och omfattande fotbollsakademi på mellan- och högstadienivå på Änglagårdsskolan i samarbete med utbildningsföretaget AB SWESA. Det är den första friskolan med fotbollsinriktning och sett till antal utövare blir akademien den största i Sverige⁴⁹. Därför är den klubbens akademi intressant att studera.

5.3 Genomförande

Eftersom jag sedan tidigare känner till en hel del om Malmö FF:s fotbollsakademi väljer jag att först göra intervjun med Roger Gustafsson. Det möjliggör att ställa frågor till respektive akademiansvarig om vad han tycker om den andra klubbens upplägg.

Intervjuerna är semistrukturerade vilket innebär att jag utgår från en mall med på förhand konstruerade frågor utifrån syfte och frågeställning. Många av dem är gemensamma för de akademiansvariga medan en del skiljer sig åt eftersom akademierna är uppbyggda på olika sätt och därför motiverar olika frågor. Beroende på de svar jag får uppstår det också olika naturliga följdfrågor. Frågorna lämnas inte ut i förväg till intervjupersonerna för att undvika få konstruerade svar. Det rör sig inte heller bara om raka frågor och svar, utan också resonering med intervjupersonerna. Det känns motiverat med tanke på frågornas komplexitet.

Intervjuerna bandas för att säkerställa att jag kan ge en korrekt avspegling av dem. De citat som publiceras är inte exakta utan till liten del språkligt omskrivna för att göra det läsvänligare. Intervjupersonerna har fått ta del av det jag återgett och godkänt det.

Insamlingen av det statistiska materialet görs, för att nå så bra resultat som möjligt, på ett väldigt noggrant sätt. Att hämta informationen från en och samma källa gällande båda lagen är en fördel. Detta eftersom det kan finnas skiljaktigheter i vilka spelare som räknas som en del av A-truppen, exempelvis om så kallade ”lärlingar/ungdomsproffs”⁵⁰ som Malmö FF använt sig av bör ingå. Jag har använt mig av statistik från SvFF:s hemsida åren 2001-2006

⁴⁸ Sundström 2006

⁴⁹ www.ifkgoteborg.se

⁵⁰ Spelare som är på tillväxt och inte förväntas konkurrera om en plats i A-matchtrupp på allvar.

(ingen statistik finns på tidigare år). Dessvärre visade det sig, dels genom min egen kunskap och dels i jämförelse med andra källor, att den informationen inte alltid var korrekt. Det är framförallt året när spelare kom till klubben som inte alltid stämmer. Spelare som funnits i föreningen länge missades ibland eftersom de har antagit att dessa kommit till klubben samma år de för första gången var en del av A-truppen. De har också i vissa fall glömt bort att hemvändande spelare till sin gamla klubb varit där en gång tidigare. Genom att jämföra med en till källa, årsbok (MFF:s fall), magasinet fotbollsextra eller Wikimedia⁵¹ (IFK Göteborgs fall, info gick inte att nå i deras årsböcker), blir min statistik om inte helt korrekt väldigt nära sanningen. Det är emellertid spelarna i SvFF:s statistik som har gällt. 2007 används klubbarnas hemsidor som primärkällor och SvFF:s statistik som sekundärkälla i IFK Göteborgs fall (på MFF:s hemsida framgick all information, ungdomsproffs är inte inräknade) eftersom SvFF:s statistik inte var tillräckligt uppdaterad. Åren 1998-2000 används MFF:s årsbok respektive magasinet fotbollsextra som källor.

Det är logiskt sett lättare att som egen produkt slå sig in i sämre lag. De båda klubbarna har dock, bortsett från MFF:s år i Superettan 2000, generellt sett legat ungefär på samma nivå.

År 2006 drabbades MFF av oerhört många skador, det handlade om en ytterlighet, och därför fick många yngre chanser med följd att SvFF:s statistik inkluderar 35 spelare. För att undvika missvisning plockas de spelare (5 st) bort som nästkommande säsong fortfarande tillhörde Malmö FF men inte var en del av A-truppen. Att det ändå är en stor truppsiffra (30) beror på den ovanligt stora omsättningen av spelare genom försäljning/utlån och inköp. År 2000 hade MFF en trupp på 34 stycken, vilket förmodligen bland annat har sin grund i osäkerheten kring huruvida MFF skulle spela i Allsvenskan eller inte 2001. Om de hade misslyckats ta sig upp direkt och blivit fortsatt spel i Superettan hade det nog varit en trygghet i att ha många unga spelare under kontrakt, då ekonomin kanske inte hade funnits till att hålla kvar alla etablerade spelare. De spelare som inte hade spelat en enda allsvensk match i kombination med att de inte var kvar nästkommande säsong plockas bort. Med dessa förändringar har MFF totalt över dessa tio år haft tio spelare fler än IFK Göteborg i sina A-trupper. Det måste betraktas som en liten skillnad och påverkar inte resultatet nämnvärt. Dessutom räknas ut hur stor andel varje kategori är av truppen varje år.

⁵¹ Fungerar som ett uppslagsverk på Internet. Normalt sett ingen bra referens i en vetenskaplig uppsats, men i detta sammanhang som sekundär källa går det bra: <http://sv.wikipedia.org/wiki/Wikimedia>

Vid uppdelningen i olika ålderskategorier väljer jag den modell Tomas Petersson⁵² använde vid en studie om när MFF:s A-lagspelare kom till klubben mellan åren 1989-1993. Den innefattar följande kategorier: Egna produkter (-14), rekryterade 15-18 år, rekryterade 19-åringar, etablerade (20-år).

6. Resultat

6.1 Fotbollens hemligheter - IFK Göteborgs ”akademi”

Sedan 1998 arbetar IFK Göteborg hårt i sin ungdomsverksamhet med utbildningspaketet ”Fotbollens hemligheter”. Det tog Roger Gustafsson tre år av dubbel heltid att färdigställa materialet som innefattar två tjocka böcker, både på engelska och svenska, och 10 videoband om totalt 16 timmars speltid. Han har delat upp fotbollens kunskap i 156 olika moment och utbildningspaketet är tänkt att fungera som ett redskap för ungdomstränare att kontinuerligt, som en manual, användas under träningar. Tanken är att man skall använda en liten bit av materialet hela tiden, att på 2-3 veckors träning kanske använda tre minuter av videofilmerna och två sidor av boken. Med tanke på utbildningspaketets omfattning valde de att sprida det och sedan 1998 har ett 40-tal kurser hållits för 600-700 ungdomstränare, många av dem från allsvenska klubbar. Spridningen är, enligt Gustafsson, inte riktigt bra ändå. Detta eftersom utbildningspaketet vid första anblicken kan uppfattas stort och krångligt, att det är svårt att ta till sig, att det krävs mycket, men egentligen är det inte så. En hel del lag, såväl pojkar som flickor, runt omkring i Sverige använder det, men det är inte många föreningar som har det genom hela ungdomsverksamheten. ”Fotbollens hemligheter är”, enligt Roger Gustafsson, ”den mest genomtänkta ungdomsspelarutbildningen som finns i världen”. Den är också grunden, tillsammans med de fina träningsmöjligheterna på Änglagården, till att de valt kalla hela sin ungdomsverksamhet för akademi.⁵³

6.2 De båda klubbarnas värvningsstrategi

Malmö FF har spelare i sitt ”elitspår” mellan 9-18 år och rekryterar spelare löpande hela tiden. De egenskaper som anses viktiga är bland annat karaktär, snabbhet, speluppfattning, rörelsemönster, teknik och intresse.⁵⁴

⁵² Billing, Peterson och Stigendal 1997

⁵³ Roger Gustafsson, intervju, 12/4 2007

⁵⁴ Staffan Tapper, intervju, 3/5 2007

För att få plats i IFK Göteborg avgör fotbollsintresset. Spelare som vill till klubben får provträna när de vill i olika former för att kunna tas in när det finns plats antalsmässigt. Aktiva värvningar på deras initiativ sker endast till deras U-trupp (tipselit). Undantag kan finnas men är väldigt sällsynta. Däremot scoutar de spelare från 14 års ålder, men eventuell värvning sker alltså normalt till U-truppen som de satsar hårt på. De tycker att det är fel att riskera "värva sönder" andra klubbar i sitt område, att bredden på ungdomsfotbollen är viktigare än alltför tidig elitisering.⁵⁵

6.3 Akademiernas uppbyggnad

IFK Göteborgs fotbollsakademi på mellanstadie-/högstadienivå startar genom en helt ny friskola, Änglagårdsskolan, i samarbete med utbildningsföretaget AB SWESA hösten 2007. AB SWESA skall stå för skolkunskapen och IFK Göteborg för fotbollskunskapen. Grundtanken var att från årskurs 4 ha två klasser i varje årskurs upp till 7:e klass och sedan bygga på med två 8: onde och 9:onde klasser. Det hade inneburit totalt 200 elever vid skolstarten och 300 elever fullt utbyggt (maxgräns på 350). Eftersom det var flest 6:e klassare som sökte (är en naturlig brytpunkt för skolbyte i Göteborg) och inte så många till årskurs fyra (förståeligt med tanke på åldern) blev utfallet istället följande: En 4:e klass, två 5:e klasser, tre 6:e klasser och två 7:e klasser. Av de cirka 200 eleverna är 16-17% tjejer. Ungefär 20-22% av alla som spelar fotboll är tjejer och de hade hoppats på i alla fall 25 % i akademien, men allra helst 50 %.⁵⁶

För antagningen följs skolverkets regler. Det som avgör är när ansökan kom in, närhet och syskonförtur. De som inte kommer in hamnar som reserver eftersom en del förmodligen tackar nej i slutändan. Fotbollsmässigt innebär skolan för eleverna tre schemalagda träningar (övriga två dagar idrott) i veckan. Skoldagarna blir lite längre, några minuter tas från vissa ämnen (inte kärnämnen) och sommarlovet blir lite kortare. 10-12 i varje årskurs är spelare i IFK Göteborg medan resterande kommer från totalt 25 olika klubbar. Det finns de som sökt som bor 3-4 mil utanför Göteborg. De långa resorna kan bli ett dilemma, men de har pratat med föräldrarna, som menar att det löser sig, bland annat genom möjlighet till samåkning. En annan faktor de funderat över är om intresset är så starkt att de vill stanna kvar hela vägen, för det måste vara riktigt stort. De har även i åtanke huruvida det är rätt att börja i så tidig ålder.

⁵⁵ Gustafsson 12/4 2007

⁵⁶ Gustafsson 12/4 2007

De som börjar i skolan får vara med hela vägen.⁵⁷

Malmö FF:s akademi på högstadienivå drivs i kommunal regi med Richard Ohlqvist som huvudansvarig. Den startade hösten 2005 med en 7:e klass där Staffan Tapper, ungdomsansvarig i Malmö FF, och Richard Ohlqvist fungerar både som tränare och lärare. Hösten 2006 startade en ny 7:e klass och hösten 2007 startar ännu en. Fullt utbyggt är det en klass i varje årskurs och innefattar totalt cirka 70 elever. Efter första årskullen har man anställt fler lärare och instruktörer. Klasserna har profilstatus⁵⁸ och eleverna väljs ut genom ett särskilt fotbollsspecifikt uttagningsprov där de bästa erbjuds plats. Detta sker utefter skolverkets regler. Tjejer får även söka, men deltar på uttagningar i konkurrens med killar vilket i praktiken gör det omöjligt för dem att ta plats. De är emellertid öppna för tjejer om Ldb Football Club⁵⁹ kan ställa upp med instruktörer. Fotbollsmässigt innebär skolan för eleverna nio schemalagda träningar på två veckor (den tionde nyttjas åt annat inom ämnet idrott). Skoldagarna blir inte längre utan de har istället ett väldigt komprimerat schema. Eleverna kan komma från olika klubbar, men nästan alla spelar i MFF och de som inte spelat där från början har i många fall på eget initiativ valt att gå dit för att få bättre träningar rakt igenom. De som börjar i skolan får vara med hela vägen⁶⁰.

6.4 Förhållandet mellan skola och fotboll

Till skillnad från Europa betraktas skolgången, både av IFK Göteborg och Malmö FF, som väldigt viktig. Det går inte att skönja ett motsatsförhållande mellan satsning på skola och fotboll, utan det är snarare så att fotbollen är tänkt att fungera som en extra motivationsfaktor för skolarbetet som också stimuleras genom fysisk aktivitet.⁶¹

Roger Gustafsson:

De skall fortfarande få en fantastiskt bra skolutbildning, det är punkt ett, men sen att man dessutom kan få tre träningspass extra i veckan (...) motivet är att få fram jättebra fotbollsspelare, riktigt bra fotbollsspelare.”

Richard Ohlqvist:

“Det viktigaste för oss är egentligen att de går ut skolan och kommer in på de nationella

⁵⁷ Gustafsson 12/4 2007

⁵⁸ Det innebär att man får lov att rekrytera utefter färdighet

⁵⁹ Före detta MFF DAM

⁶⁰ Richard Ohlqvist, 24/4 intervju

programmen och fullföljer sin gymnasieutbildning (...) det är ändå en elitsatsning med Malmö FF som samarbetspartner“.

Om det skulle uppstå en intressekonflikt är det skolan som kommer att prioriteras. Om någon elev hamnar efter i ett ämne får denne ta igen det under fotbollsträningar.⁶² I min B-uppsats framkommer att det aldrig hade hänt att en elev hamnat efter med skolarbetet i Malmö FF:s fotbollsakademi⁶³. Medelbetyget på åttorna i fotbollsakademin vid jul (2006) var 177,2⁶⁴, vilket kan jämföras med medelbetyget för avgående grundskolepojkar i Sverige 2005/06, 195,7, och i Malmö kommun samma läsår, 188,1⁶⁵. Av åttorna i fotbollsakademin var alla minst godkända i alla ämnen⁶⁶, medan siffran för de avgående eleverna i Sverige som hade ej uppnådda mål i ett eller flera ämnen uppgick till 24 % varav 10,5% saknade behörighet för gymnasiestudier. Samma siffror för Malmö kommun uppgick till 33,2 respektive 20,4%.⁶⁷

Richard Ohlqvist hävdar med största övertygelse att alla hans elever inte hade nått godkänt i alla ämnen på någon annan skola. Kraven är inte lättare i fotbollsakademin, tvärtom, det finns skolor det är lättare att få bra betyg på. Den lilla enheten, snabba beslutsvägar, den stora kontrollen, att man inte väntar om de inte hänger med, utan tar det direkt är, enligt Ohlqvist, grunden för skolframgångarna.

6.4.2 Upplägget skola/fotboll i Europa kritiseras

Under Europaspel har IFK Göteborg knutit till sig erfarenheter av hur det ser ut i fotbollsakademier i Europa. I England har de fotboll fyra dagar i veckan och skola en dag, medan man i Barcelona kanske har tre dagar fotboll och två dagar skola. Även Richard Ohlqvist och Staffan Tapper har besökt olika fotbollsakademier i Europa. Att skolan har en liten roll ogillas av de båda akademiansvariga, som anser att skolan bör vara viktig eftersom det är ett så fåtal som i framtiden kan försörja sig på fotbollsspelandet. De som inte når ända fram måste ha en utbildning att falla tillbaka på.⁶⁸ I England säger de att ungefär 30 % av spelarna i fotbollsakademierna får jobb efteråt. Det låter som en väldigt hög siffra, men vad

⁶¹ Gustafsson 12/4 2007; Ohlqvist 24/4 2007

⁶² Gustafsson 12/4 2007; Ohlqvist 24/4 2007

⁶³ Sundström 2006

⁶⁴ Betygsdokument från Richard Ohlqvist

⁶⁵ Uppgifter från Skolverket

⁶⁶ Betygsdokument från Richard Ohlqvist

⁶⁷ Uppgifter från skolverket

⁶⁸ Gustafsson 12/4 2007; Ohlqvist 24/4 2007

händer med resterande 70 % då?⁶⁹ I de stora fotbollsländerna är de inte särskilt mottagbara av argument från Sverige.⁷⁰

Roger Gustafsson:

“Tycker inte det är bra upplägg, från min horisont är det ju vansinnigt. Samtidigt får man förstå deras kultur, i deras ögon är det ju så stort, de ser ingen nackdel med detta utan bara som en möjlighet för de barn som kommer dit. Förr var det total ignorans mot att bry sig om skolan överhuvudtaget, men nu börjar man i alla fall tänka i dem banorna .”

Richard Ohlqvist:

“Ute i Europa bryr man sig inte, vi kanske ser annorlunda på individen här. Vill ge dem möjligheten, att det inte är någon slit- och slängvara utan det är människor det handlar om. De har svårt att se detta, de menar ju att de ger killarna möjligheter”.

Det tränas inte mer fotboll i Englands fotbollsakademier än vad det görs i MFF:s fotbollsakademi⁷¹ men de tränar förmiddag och eftermiddag. Det är naturligt för dem, de har inte ens tänkt tanken att träna kväll vilket gör det omöjligt att integrera skolarbete dagarna de spelar fotboll, medan det är naturligt med kvällsträningar i Sverige. Vilket träningsupplägg som är bäst går att diskutera. Elitfotbollsklubbar tränar ofta förmiddag vid 10:00 och eftermiddag vid 15:00. Det stämmer med maten, men å andra sidan sägs det att människans svacka ligger vid 15-tiden. Roger Gustafsson är inte helt säker men kan tänka sig att det generellt är bättre att träna förmiddag och kväll.⁷²

6.5. Nödvändigt med tidig kvalitativ intensiv träning

Konkurrensen på spelarmarknaden ökar markant. Det uppstår fler och fler fotbollsakademier i Sydamerika, Afrika (billiga spelare) och USA satsar stenhårt på ungdomsfotboll som vi inte riktigt vet var det tar vägen. Japan och Sydkorea satsar mycket och Kina är på gång. Konkurrensen är enorm och svenska spelare måste få mycket mer träning för att slå sig in. Om svenska klubbar vill tävla i Europa och nå framgångar, och om spelare ska få chansen i storklubbar i Europa och om landslaget ska lyckas, måste vi få fram riktigt bra spelare. IFK Göteborg kunde erbjuda 3-5 träningar i veckan. Det räcker inte, vi får inte fram tillräckligt

⁶⁹ Gustafsson 12/4 2007

⁷⁰ Gustafsson 12/4 2007; Ohlqvist 24/4

⁷¹ Ohlqvist 24/4 2007

⁷² Gustafsson 12/4 2007

många riktigt bra, och då måste vi in på skoltid.⁷³

Det är viktigt att det vid varje träningsstillfälle är full fokusering och koncentration på fotbollen och att spelarna exempelvis inte avhandlar vad som hänt på fritiden. Utbildning av fotbollsspelare är extra viktigt i Sverige eftersom vi inte kan mäta oss ekonomiskt med Europa och därmed inte kan köpa lika bra fotbollsspelare som dem.⁷⁴

6.6. Framtiden för akademierna och potentiell problematik

I framtiden kan det bli aktuellt med elever från andra länder i Malmö FF:s akademi. Det är först och främst tankar om utbyte under praoperiod med elever från andra akademier, att exempelvis de elever som har tyska eller engelska (alla har engelska) på schemat kan åka till Tyskland respektive England. Att ge permanent plats åt utländska elever kan också bli aktuellt i framtiden för att öka konkurrensen och stimulationen. Det är orimligt att varje åldersgrupp i Malmö skulle innehålla så många extrema talanger, utan det är snarare max 3-4 som kommer att konkurrera, medan de andra kommer att falla någonstans från division 2 och nedåt och någon kommer att sluta.⁷⁵

IFK Göteborg kommer troligtvis ha internationella elever efterhand, men eventuella värvningar sker senare till deras U-trupp (tipselit).⁷⁶

Både IFK Göteborg och Malmö FF är medvetna och har respekt för de krav som ställs för att eventuella utländska elever skall trivas.⁷⁷

Richard Ohlqvist:

”Man måste tänka igenom det noga. Man skulle kanske ha bott hemma hos varandra och verkligen tagit hand om de här spelarna, att de nästan blivit familjemedlemmar någonstans. För man kan inte bara ta ansvar halva dygnet, utan man måste ta hela dygnet tror jag. Det fallerar många gånger även på seniornivå, att de här killarna inte har något utanför fotbollen”.

Roger Gustafsson:

⁷³ Gustafsson 12/4 2007

⁷⁴ Ohlqvist 24/4 2007

⁷⁵ Ohlqvist 24/4 2007

⁷⁶ Gustafsson 12/4 2007

⁷⁷ Gustafsson 12/4 2007; Ohlqvist 24/4 2007

“Vi har haft spelare som kommit hit som flyktingar, som varit så duktiga att de fått plats i U-truppen. Det är ett jättestort ansvar. Vi har fått jobba och slita för dessa spelare, för att det ska gå bra socialt vid sidan om. Vi vill inte och har aldrig haft spelare som slagits ut socialt”.

6.7. Åsikter om varandras akademier

Richard Ohlqvist anser att det är väldigt tidigt att starta vid årskurs 4 och tror att många som spelar i 4:an tappat intresset och har slutat spela innan sjundeklass. Han ställer sig också frågande till om spelarna är mogna för den ökande träningsdosen. Vidare menar han att det är en fördel att selektera utefter fotbollskompetens för att intresset skall bestå. Om man har ett stort intresse samtidigt som man har talang, brinner för fotbollen och ser sig själv en positiv framtid som proffs någonstans, som alla i MFF:s akademi gör, så tror han att de har bättre förutsättningar. De började med en breddverksamhet i 6:an där det bara var intresset som styrde - två år senare var intresset inte alls lika stort. Man kan säga att det är svårt att säga vem som är talang, men det är lättare att se direkt vem som inte är det. Av de 65 spelare som de tittade på vid uttagningen vågar han säga att 25-30% inte kommer att bli något.⁷⁸

Roger Gustafsson menar att det säkert går att få fram bra spelare genom MFF:s sätt, men att de inte har den valmöjligheten enligt skolverkets regler vilket innebär att de inte ens behövt fundera över det i nuläget. Det kan emellertid i framtiden bli fråga om ett extraintag av “duktiga” spelare som komplement till de spelare som går på skolan. Det skall fungera som stimulans för alla. Det är emellertid intresset för att bli bra i fotboll som är den viktigaste faktorn för att lyckas, vilket gör att de ändå alltid går på det kriteriet först.⁷⁹

6.8. Problematiken med att tidigt födda premieras

Roger Gustafsson ser och arbetar för att minska problematiken, medan Richard Ohlqvist tycker det är intressant utan att se hur det skall påverka dem i deras akademi.

Roger Gustafsson:

“Det slås ut spelare i onödan. Det är synd. Det blir ett jättetapp på bra fotbollsspelare, det är inte bra för svensk fotboll. Man kan inte nonchalera problematiken, vad vi gör är att försöka se nivån på kunskapen hos spelare vid träningar och när man tar ut lag. Till matcher tar vi ut spelare som är på ungefär samma nivå som motståndarna, så att det blir en jämn

⁷⁸ Ohlqvist 24/4 2007

⁷⁹ Gustafsson 12/4 2007

match. Man utvecklas bäst mot spelare på samma kunskapsnivå. Vi delar även upp spelarna i olika grupper på träningar utefter kunskapsnivå utan att man behöver säga det till spelarna. Sedan ser man hur utvecklingen gått i de olika momenten och om spelare ska flyttas till någon annan grupp”.

Det har skett viss förändring på landslagsläger, man satsar inte lika mycket på vissa spelare utan ger fler chansen. Forskning av Anders K Erikson om personer som blir världsberömda, i exempelvis idrott, musik, kirurgi, matematik, visar att det inte är medfött. Vissa anlag kan finnas, men antalet timmar träning (mängden) avgör. Träningen skall vara väl planerad, strukturerad, av bra kvalité och man måste få återkoppling och stimulans att utveckla sig själv.⁸⁰

Vidare funderar Roger Gustafsson om det är något vi ser, att totalbilden av de tidigt födda blir bättre när vi står vid sidlinjen. Han tror att faktorer som social och intellektuell mognad kan knytas till självförtroende, kunskap och hur man accepteras i gruppen. Ett halvårs mer erfarenhet betyder mer ju yngre du är, inte bara inom fotbollen.⁸¹

Angående att stapeln av dem som finns kvar i föreningar vid 13-års ålder visar att redan där finns ett tapp på sent födda, har han tankar om att det kan handla om någon sorts självselektering. Att de tidigt födda har bättre självförtroende, är mer stimulerade och tror att de klarar det bättre.⁸²

Richard Ohlqvist:

“Då får man upplysa blivande föräldrar om att ska ni föda barn ska ni ha dem under första kvartalet för det ökar möjligheterna att bli bra fotbollsspelare. Om man skulle säga, företagsledare, om vi skulle ha en undersökning på det, tänk om vi skulle få fram samma svar där. Det är ingen självklarhet hur man ska lösa detta tycker jag. Någonstans måste man ha brytpunkten. Jag har varit med rätt många gånger på zonläger och tagit ut fotbollsspelare som går vidare, och har ju aldrig tittat på när de är födda. Jag har försökt titta på, inte bara hur bra de är idag, utan potential hos dem att bli en bra fotbollsspelare. Det är inte alltid så lätt det här, man kan se hur de är nu precis, somliga spelare är så små och tunna, men har så mycket ändå. Man ser att det finns en möjlighet för dessa att bli bra men i dagsläget är de

⁸⁰ Gustafsson 12/4 2007

⁸¹ Gustafsson 12/4 2007

⁸² Gustafsson 12/4 2007

kanske inte bland dem bästa. Men 'han kommer att bli bra, han måste vi ge ett år till', i många fall har det blivit riktigt bra'. Studien är intressant på många sätt och vis, men jag vet inte hur det ska påverka oss här, vad vi ska ta hänsyn till."

Richard Ohlqvist håller med om att det kanske ligger något, "indirekt" som han uttrycker sig, i att satsningar likt MFF:s fotbollsakademi gör det ännu svårare för sent födda. Att konkurrensen ökar och att det är den gruppen av individer som blir lidande. Det hoppas de verkligen inte, det är inte alls deras avsikt på något sätt. Man hoppas att man inte tappar talanger, men rimligtvis finns det lika många talanger det andra halvåret. Han menar också att känslan av att vara utvald är en motivationshöjande aspekt⁸³.

Vidare menar han att man kan gå olika vägar, att mycket speltid i mindre klubbar passar andra väldigt bra, men det motsäger lite att man tidigt ska ha mycket kvalitativ intensiv träning. Ändå kan man nog säga att det inte finns ett bra facit eller koncept som passar alla individer. Att vara kvar i sin lilla förening längre, att inte vara med i akademien, kanske passar en del bra om man inte är mogen nog att träna så ofta. I Skånelagstruppen idag är bara 2-3 spelare från akademien med, men på lång sikt tror han att deras akademi kommer ge resultat till Skånelaget. En spelare som inte är med i Skånelagets uttagning kan man bli bra ändå, liksom en spelare kan även om han inte är med i akademien.⁸⁴

Han lyfter också fram svårigheten att ta ut spelare på zonläger. Om man skall ta ut en trupp på 20 spelare kanske fem stycken är riktigt bra, men resterande 15 som ska väljas är svårare. 40 spelare är nästan lika bra och instruktörer är ofta väldigt oense. Han berättar att han nog tidigare i sin instruktörskarriär någon gång valt en lång stabil mittback som kan nicka bort många bollar före en liten teknisk spelare, som blev av med bollen varje gång för att den stora mittbacken sträckte ut ett långt ben. Han hoppas att det hänt mycket sedan 1997 på zonlägren⁸⁵. Mina egna observationer av träningar i MFF:s akademi visar att det är stora skillnader på spelarnas längd, bredd och tyngd.⁸⁶

6.9. Statistiskt material

Vid vilken ålder spelarna i respektive trupp kom till klubbarna under åren 1998-2007:

⁸³ Ohlqvist 24/4 2007

⁸⁴ Ohlqvist 24/4 2007

⁸⁵ Ohlqvist 12/4 2007

⁸⁶ Observation 24/4 2007; Sundström 2006

1998	GBG	% av trupp	MFF	% av trupp
Egna produkter -14	2	7,4	7	25,9
Rekryterade 15-18	7	25,9	5	18,5
Rekryterade 19 år	1	3,7	1	3,7
Etablerade 20-	17	63	14	51,9
1999	GBG	% av trupp	MFF	% av trupp
Egna produkter -14	0	0	8	27,6
Rekryterade 15-18	8	32	4	13,8
Rekryterade 19 år	1	4	0	0
Etablerade 20-	16	64	17	58,6
2000				
Egna produkter -14	0	0	11	35,5
Rekryterade 15-18	12	48	2	6,5
Rekryterade 19 år	1	4	1	3,22
Etablerade 20-	12	48	17	54,8
2001	GBG	% av trupp	MFF	% av trupp
Egna produkter -14	0	0	7	25,9
Rekryterade 15-18	13	48,1	7	25,9
Rekryterade 19 år	2	7,4	0	0
Etablerade 20-	12	44,4	13	48,1
2002	GBG	% av trupp	MFF	% av trupp
Egna produkter -14	2	7,1	3	11,5
Rekryterade 15-18	6	21,4	6	23
Rekryterade 19 år	0	0	0	0
Etablerade 20-	20	71,4	17	65,4
2003	GBG	% av trupp	MFF	% av trupp
Egna produkter -14	2	7,7	4	16
Rekryterade 15-18	7	26,9	5	20
Rekryterade 19 år	2	7,7	0	0
Etablerade 20-	15	51,7	16	64
2004	GBG	% av trupp	MFF	% av trupp
Egna produkter -14	2	7,1	4	14,3
Rekryterade 15-18	7	25	9	32,1
Rekryterade 19 år	1	3,6	0	0
Etablerade 20-	18	64,3	15	53,6
2005	GBG	% av trupp	MFF	% av trupp
Egna produkter -14	4	13,3	6	20
Rekryterade 15-18	9	30	9	30
Rekryterade 19 år	2	6,7	1	3,3
Etablerade 20-	15	50	14	46,7
2006	GBG	% av trupp	MFF	% av trupp

Egna produkter -14	3	10,3	6	20
Rekryterade 15-18	9	31	6	20
Rekryterade 19 år	3	10,3	1	3,3
Etablerade 20-	14	48,3	17	56,7
2007	GBG	% av trupp	MFF	% av trupp
Egna produkter -14	2	9,1	5	20,8
Rekryterade 15-18	7	31,8	3	12,5
Rekryterade 19 år	1	4,5	1	4,2
Etablerade 20-	12	54,5	15	62,5

Statistiken visar att Malmö FF, som från nio års ålder letar efter värvningar, genomgående får fram fler egna produkter till A-truppen än IFK Göteborg som inte söker värvningar förrän till deras U-trupp. Ett mönster med fler egna produkter för IFK Göteborg från 1998-2007 kan inte skönjas. Däremot får de fram många spelare, generellt betydligt fler än MFF, till A-truppen som är värvade till klubben i 15-18 års ålder. Av de egna produkter IFK Göteborg fått fram (7) är fyra födda första kvartalet, två stycken tredje kvartalet och en det fjärde kvartalet. Av Malmö FF:s egna produkter (17) är åtta födda första kvartalet, tre det andra kvartalet, fyra det tredje kvartalet och två det andra kvartalet.

6.9.1 Akademistatistik

Vilket kvartal spelarna i respektive akademi är födda:

GBG	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	MFF	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)
4:an	32	36	16	16					
5:an	26	42	16	16					
6:an	31,5	28,8	24,7	15,1					
7:an	34,7	18,4	30,6	16,3	7:an	30,4	39,1	17,4	13
					8:an	40,9	45,5	9,1	4,5%

Malmö FF premierar tidigt födda i stor utsträckning. IFK Göteborg gör det inte i lika stor utsträckning och dessutom sker en betydande utjämning i årskurs 6 och 7.

7. Diskussion

7.1 Selektionsrelaterat

IFK Göteborg och Malmö FF har två helt skilda sätt att rekrytera spelare till sina respektive akademier. MFF selekterar hårt utefter fotbollskompetens medan det är intresset som är den största avgörande faktorn för att få plats i IFK Göteborgs akademi. Detta medför, som väntat, att spelarna i MFF:s akademi i större utsträckning än i IFK Göteborgs är födda det första halvåret. Tomas Peterson fokuserar mest på den fysiska aspekten av att tidigt födda premieras i Svenska Fotbollförbundets selektionssystem, och nämner bara kort att intellektuell och social mognad givetvis inkluderas också men att det är svårare att mäta och bedöma. Med tanke på att mina observationer av träningar i MFF:s akademi visar att det är stor skillnad på längd, bredd och vikt mellan spelarna, att många av dem är små till växten, bör social och intellektuell mognad - psykologiska, kognitiva och emotionella faktorer - ges en central roll i sammanhanget.

Social och intellektuell verkar också vara en central faktor i att tidigt födda premieras. Att 68 % av årskurs 4 och 5 i Göteborgs akademi är födda första halvåret - siffrorna är häpnadsväckande vid en första anblick eftersom det framförallt är intresset som använts som selektionsfaktor - medan det är 60,3 respektive 53,1% i årskurs 6 och 7 kan också tyda på det. Detta eftersom Allan Svenssons rapport visar att sent födda generellt når sämre resultat i skolan vid låg- och mellanstadium och att det sedan jämnas ut för varje år för att princip vara lika vid grundskolans slut. Sämre resultat i skolan kan medföra sämre självförtroende och med det kanske tron på att klara av konceptet skola/fotboll minskar hos en del elever och deras föräldrar som naturligtvis har hög påverkansgrad. Det är kanske det som gör att det blir en snedfördelning mellan födelsekvartalen trots att det inte har selekterats utefter fotbollskompetens. Att det i Tomas Petersons studie framkommer att det vid 13 års ålder i undersökningsgruppen, innan SvFF:s selektionssystem tagit fart, finns ett tapp på de sent födda tyder också på detta (även om fysisk mognad troligtvis spelar en viss roll där också). Det är inte rationellt att säga att det finns fler talanger det första halvåret. Snedfördelningen mellan födelsekvartalen i tidiga elitistiska satsningar visar hur oerhört svårt, nästintill omöjligt, det är att plocka ut de spelare som har bäst förutsättningar att lyckas. Det är en orättvis aspekt att de tidigt födda premieras.

7.1.2 Olika värvningsstrategier - olika sätt att få fram spelare till A-truppen

Det sätt det rekryteras spelare till klubbarnas respektive fotbollsakademier genomsyrar även klubbarnas ungdomsverksamhet i stort. IFK Göteborg bedriver vanligtvis inte aktiva värvningar förrän till deras U-trupp, medan Malmö FF från nio års ålder söker bra spelare. Att IFK Göteborg inte aktivt värvar spelare tidigare kan dels bero på ideologiska skäl, som Roger Gustafsson påvisar, och dels av att de förmodligen inte skulle ha möjlighet att i låg ålder, likt MFF, rekrytera spelare utefter fotbollskompetens eftersom det finns betydligt fler elitlag som konkurrerar i Göteborg än i Malmö. Det känns emellertid som att man kan lita på det ideologiska bakom strategin eftersom de ändå skulle ha möjlighet att skaffa sig bättre ungdomslag än vad de har.

Malmö FF får genomgående fram fler egna produkter än IFK Göteborg, vilket tyder på att det kan löna sig med tidig selektering. Argument mot detta påstående kan vara att det inte är värvningsstrategin i sig som gör det utan att det är utbildningen som är mycket bra.

Utbildning av ungdomsspelare har visserligen alltid varit en av hörnstenarna i Malmö FF:s verksamhet och *”ingen annan förening på elitnivå har som MFF ur de egna leden producerat spelare till seniorlaget, och förmodligen inte heller producerat så många professionella spelare från egna led till utlandet”*.⁸⁷ Men att MFF:s utbildningsverksamhet skulle vara mycket bättre än IFK Göteborgs, med *”Fotbollens hemligheter”* som grund, när tränarna genomgår likadana stegutbildningar i det svenska utbildningssystemet (idag nivåutbildningar) ter sig orimligt. Istället kan det delvis bero på att de tidigt knyter till sig spelare som de tror har riktigt bra förutsättningar, det är svårt att förutspå men de prickar in någon enstaka, och ger dem en betydligt bättre utbildning med mer träning än de skulle ha fått om de stannat i sin lilla förening i närregionen där tränarna många gånger inte alls har lika hög utbildningsnivå. En annan faktor, som i mina ögon lär vara minst lika betydelsefull, är Malmö FF:s totala hegemoni i Malmöregionen med omnejd. Att det känns stort att som ungdomsspelare representera Malmö FF, spelarna känner sig utvalda, vilket frambringar inspiration, självförtroende, seriositet och en vilja att satsa på fotbollen. Det tillsammans skapar bättre möjligheter att lyckas. Sedan finns det säkert spelare som utvecklas bättre genom att stanna i sin egen moderförening längre, om utbildningsnivån är bra, om man trivs i en ”lugnare” miljö och om man får mycket speltid exempelvis.

⁸⁷ Billing, Franzén, Peterson, *Vem vinner i längden?*, s 87, 1999

IFK Göteborg får fram fler spelare till A-truppen rekryterade mellan 15-18 år än Malmö FF, om än inte lika stor skillnad som egna produkter klubbarna emellan. Det tyder på, eftersom det vanligtvis inte bedrivs aktiva värvningar förrän till deras U-trupp, att klubben har ett rykte om att ha en god utbildningsverksamhet, som i kombination med att IFK Göteborg är den största klubben i Göteborg lockar till sig duktiga spelare. Att MFF får fram färre spelare i den åldern måste betraktas som logiskt med tanke på att klubben rekryterar talanger i långt tidigare ålder.

MFF:s värvningsstrategi gynnar de tidigt födda. Även om ingen statistik har visats på hur kvartalsfördelningen i MFF:s ungdomslag ser ut kan man med tanke på fördelningen i akademien (där de flesta spelar i MFF) och i SvFF:s selektionssystem, som har liknande selektionsstrategi, anta att så är fallet. Att elva av de sjutton egna produkterna som har tagit plats i A-truppen sedan 1998 är födda det första halvåret är också ett tecken på det. Ett intressant faktum är att efter jag uppmärksammat Richard Ohlqvist om födelsefördelningen i deras första årskull (86,4% första halvåret) utjämnades födelsefördelningen lite till nästa årskull (69,1% första halvåret). Är det en slump eller försökte de titta på små spelare i större utsträckning?

I IFK Göteborgs ungdomsverksamhet kan man tänka sig, eftersom de inte väljer att använda sig av tidiga selekteringar, att det är mer jämnt fördelat över kvartalen. Fyra av de sju egna produkterna som kommit fram är födda första halvåret.

7.1.3 Vilken selektionsstrategi är bäst för en ungdoms- akademiverksamhet

Att utnämna en generell selektions-/värvningsstrategi av ungdomsspelare som den mest ideala är inte rätt. Vad som är bäst för olika klubbar beror på dess förutsättningar och olika sätt att få fram bra fotbollsspelare kan komplettera varandra bra.

Man skulle kunna säga att MFF:s sätt är omotiverat med tanke på att det premierar tidigt födda och att det på seniornivå är jämnt fördelat mellan kvartalen. En annan risk är att MFF:s ungdomslag blir alltför dominerande och vinner sina matcher för lätt, vilket inte är idealt för spelarnas utveckling (däremot kan det vara hög kvalitet på träningarna). Å andra sidan får de fram många spelare till sin A-trupp på detta sätt, och att det kommer fram spelare som Yksel Osmanovski, Zlatan Ibrahimovic och Markus Rosenberg som säljs till de stora fotbollsländerna gynnar inte bara Malmö FF. Svensk fotboll är i stort ekonomiskt underläge

gentemot de stora fotbollsländerna och spelarförsäljningar som inbringar massvis av miljoner är värdefulla. Att enskilda svenska klubbar blir rika är till fördel för svensk fotboll i stort, eftersom det i förlängningen höjer statusen på den inhemska ligan och ökar möjligheten till framgångar i Europaspel vilket också höjer statusen på svensk klubb fotboll (rankingkoefficient etc.) och öppnar upp för fler lag för spel ute i Europa. Det i sin tur är bra för samhället eftersom det möjliggör bättre spelare och högre löner vilket leder till mer skattepengar. Försäljningar av spelare kan även för klubbar bidra till årsvinster som skattas. Argument som att nämnda spelare skulle ha blivit lika bra även om de inte hade rekryterats till MFF i tidig ålder kan lyftas fram, men vad är det då som gör att klubben får fram jämförelsevis många egna produkter, om det inte är värvningsstrategin på ungdomsnivå?

Att Malmö FF strävar efter att ha bra ungdomslag har förmodligen lite av deras image att göra också. De vill framstå som professionella, starka ungdomslag ger bra reklam utåt och klubbens vilja att alltid vara bäst tas ned på ungdomsnivå.

IFK Göteborg satsar inte på att ha riktigt bra ungdomslag utan försöker att stimulera bredden på ungdomsfotbollen istället. Att de tar ut spelarna till matcher utefter fotbollskompetens som kan likna motståndarlaget är till fördel för både sina egna och motståndarlagets spelare. Framtagandet och spridningen av "*Fotbollens hemligheter*" visar också att man bryr sig om bredden. De många elitlagen i Göteborg gör att det med stor sannolikhet finns bästa möjliga utbildning för många av spelarna i området. Sedan dras riktigt bra spelare till IFK Göteborg i åldern 15-18 år och den stora satsningen på U-truppen innebär att det är en stimulerande miljö att utvecklas i.

Vid en jämförelse av akademiverksamheten kan sägas att MFF satsar mycket på kvalitativ träning för en kvalitativ liten grupp spelare varje år (fullt utbyggt tre klasser, totalt ca 70 elever). IFK Göteborg satsar på kvalitativ träning för en kvantitativ mängd spelare (fullt utbyggt 300 elever). Vad som är det bästa sättet kan diskuteras. Ger det större antalet i Göteborgs akademi att de får fram fler bra spelare? Kommer många spelare i Göteborgs akademi tappa intresset som Richard Ohlqvist tror? Känner sig spelarna i MFF:s akademi mer utvalda och därmed är mer inspirerade i sitt fotbollsspelande vilket leder till större utveckling? I MFF:s akademi har spelarna över två veckor tre träningar fler än vad spelarna i IFK Göteborgs akademi har. Vad betyder det? Frågor det är svårt att veta svaren på - tveksamt om ens Richard Ohlqvist eller Roger Gustafsson är säkra på vad som är bäst. Det skall bli

intressant att följa utvecklingen och kunna ta del av svaren.

7.2 Den sociala aspekten

Med konceptet skola/fotboll tar de båda akademierna stort ansvar för killarna. De ger dem en bra studieframtid och en chans att bli riktigt bra fotbollsspelare. Till skillnad mot akademier i Europa, där skolan nästintill negligeras, inkluderas skolan fullt ut samtidigt som det ges mycket kvalitativ träning. Med tanke på att svenska ungdomsproffs många gånger inte trivs i europeiska akademier kan detta vara ett skäl att stanna längre i Sverige. De båda akademiansvariga har också respekt för den potentiella risken med social problematik som kan uppstå vid deltagandet av utländska killar. Att man måste arbeta för att se till att de trivs utanför planen, att de får vänner och lyckas skapa sig ett bra socialt liv.

7.3 Slopa ungdomslandslagen - fler fotbollsakademier

Att ha ungdomslandslag sänder, enligt mig, helt fel signaler till spelare samtidigt som det är ett ineffektivt system. Som Tomas Petersons studie visar börjar selekteringen redan vid 13-års ålder. De som går vidare och slutligen hamnar i ungdomslandslag är i mycket stor utsträckning födda det första halvåret. För dem som inte går vidare är det mer eller mindre kört att få plats i ett ungt ungdomslandslag eftersom selektionssystemet i princip är stängt för spelare som en gång selekterats bort. Det händer så mycket under de tidiga tonåren, utvecklingen för spelare är väldigt svår att förutspå och att de som är bäst i Sverige vid 13 års ålder även skulle vara bäst vid 17 års ålder är orimligt. Tidiga selekteringar på föreningsnivå är inte detsamma eftersom spelare rekryteras från ett betydligt mindre område (än hela Sverige) som är lättare att ha överblick över och möjliggör löpande selektering på ett helt annat sätt.

Det är en minoritet av spelarna i A-landslaget som har spelat såväl pojk- som juniorlandskamper. Ungdomslandslag är en konstruktion som bygger på att ett fåtal spelare ska ha bättre förutsättningar att lyckas än resten av alla spelare i Sverige. Att selektionssystemet är motiverat eftersom en del spelare prickas in och att det bara är positivt att man kan nå A-landslaget på olika sätt kan användas som argument. Det måste emellertid ställas mot de signaler det skickar till dem som selekteras ut, den troliga förlusten av talanger i huvudsak födda det andra halvåret som tappar gnistan (finns många som kämpar vidare också naturligtvis), de stora ekonomiska resurserna som läggs på selektionssystemet och huruvida de spelare som når A-landslaget via ungdomslandslagen skulle komma dit oavsett

selektionssystemet eller inte. Argument som att spelare måste ha någonting att sträva efter, något som inspirerar och stimulerar, är faktorer som dels kan tas ned på betydligt lägre nivå och dels flyttas framåt i tiden. Att matcher med och mot riktigt bra spelare är utvecklande stämmer, men det som ensamt hållbart argument räcker inte (ökat internationellt utbyte på klubbnivå kan man sträva efter istället). U21 är ett bra avstamp innan eventuellt spel i A-landslaget, men spelarna som bör få chansen där har redan nått rampljuset genom spel i diverse klubbtag. Att det skulle innebära sämre erfarenhet än att som 15-17 åring ha varit med i ett ungdomslandslag tror jag ingen kan hävda - för det är precis tvärtom. Det behövs inget selektionssystem för landslagsspelare i SvFF:s regi.

De resurser som läggs på ungdomslandslag borde istället läggas på att ge mycket kvalitativ utbildning till så många spelare i Sverige som möjligt. En spridning av fotbollsakademier - utifrån den svenska modellen skola/fotboll - borde drivas eller i alla fall stöttas av SvFF och distriktsförbund runt omkring i hela landet. Det är trots allt så att det krävs oerhört mycket för att bli riktigt bra, och någon måste ges de bästa förutsättningarna. Först och främst borde alla allsvenska klubbar ha en egen fotbollsakademi, därefter bör det spridas även ned bland klubbar i Superettan så att bredden är bra. De instruktörer/tränare som tränar ungdomarna bör ha högsta utbildningsnivå för ändamålet. Hur spelarna skall rekryteras till akademierna kan skilja sig åt beroende på klubb, men om man väljer att selektera hårt utefter fotbollskompetens redan vid 13 års ålder eller tidigare bör man försöka undvika eller i alla fall begränsa problematiken med att tidigt födda premieras. Naturligtvis finns det ungefär lika många talanger varje kvartal. Därför är det, vid öppna uttagningsträningar likt dem MFF:s akademi bedrivit, rimligt att dela upp uttagningsträningar utefter vilket halvår de är födda på och ta ut ungefär lika många spelare från respektive grupp. På så sätt behöver de under en uttagning överhuvudtaget inte fundera över att kvotera in sent födda, vilket jag kan ha förståelse för känns konstigt för instruktörer då de vill plocka spelarna de tror har bäst förutsättningar, eftersom det redan är gjort genom den från början naturliga uppdelningen i uttagningsgrupper. Sådana uttagningsträningar bör vara öppna för alla, oavsett klubbtilhörighet. Om öppna uttagningsträningar nyttjas på detta sätt kan klubbar rekrytera spelare till sina ungdomslag på vilket sätt de vill, utan att det i akademierna missgynnar sent födda.

Stora fysiska skillnader mellan spelare är i princip inget problem eftersom akademiverksamhet - till skillnad från ungdomslandslag - inte bör innefatta matchspel utan vara väldigt individbaserat. Teknik, koordination, rörelsemönster och andra viktiga moment i

anknytning till matchspel skall nötas in för att sedan kunna praktiseras i matchspel i spelarnas klubbtag. Ur ett längre perspektiv är det betydligt mer utvecklande än ett system som kretsar kring europeiskt matchspel - där Sverige aldrig kan hävda sig med tanke på det jämförelsevis lilla urvalet av spelare. Den svenska organiserade idrottens styrka gentemot övriga världen är bredden - alla som vill får vara med, ideellt arbete som bas – som är grunden bakom våra stora idrottsframgångar. Om ett stort antal spelare av denna bredd ges bästa träningsmöjligheter kommer det att ge resultat i framtiden. Det handlar om att ha en så bra bredd så länge som möjligt.

7.4. Övergripande slutsatser och svar på frågeställningen

Svaret på min frågeställning, vad som motiverar förekomsten av fotbollsakademier, är i huvudsak skolans viktiga roll och det sociala ansvar de båda akademierna tar. Detta eftersom fotbollsspelandet för killarna är en minst sagt oförutsägbart och liten chans som framtida försörjningskälla i livet. Att ha en bra utbildning är betydligt viktigare idag än vad det var förr. Vårt samhälle har blivit alltmer kunskapsbaserat och att skolan ges en central roll sänder rätt signaler till såväl eleverna som deras föräldrar. Dessutom bör svensk fotbolls mål vara att ge så många som möjligt chansen till att få mycket kvalitativ träning istället för att koncentrera sig på ett fåtal i hela landet. Detta är något fotbollsakademier kan bidra med om de sprids över hela Sverige likt fotbollsgymnasium. Då jag själv både har varit med i elitsatsningar på ungdomsnivå och i en mindre förening i såväl ishockey som fotboll vet jag att kvalitén på utbildningen och mängden träning kan skilja sig mycket åt. Fotbollsakademier kommer att ge resultat i form av riktig bra spelare i framtiden. Problematiken med att tidigt födda premieras bör kringgå antingen genom uttagningsgrupper uppdelade efter halvåret eller att spelarna tas ut efter andra parametrar (likt IFK Göteborgs tillvägagångssätt) än fotbollskompetens i första hand.

7.5 Framtida forskning

Fotbollsakademier är ett nästintill orört forskningsämne och det finns öppningar för ytterligare forskning. Med denna studie i åtanke är det intressant att följa Malmö FF:s och IFK Göteborgs akademier longitudinellt. Att se vad de båda akademierna ger i form av spelare till elitnivå, men också hur de båda akademierna utvecklas och förändras. Vidare hade det varit intressant att följa utvecklingen av fotbollsakademier runt omkring i Sverige och kartlägga och jämföra olika upplägg. En annan intressant aspekt att titta på är steget från högstadie- till gymnasienivå för spelarna. Finns det goda möjligheter för många spelare att

fortsätta på den inslagna vägen med konceptet skola/fotboll även på gymnasienivå?

8 Källförteckning

8.1 Litteratur

Andersson, Torbjörn, *Kung fotboll* (2002), Brusting Östlings förlag Symposion, Lund
Bengtsson, Martin, *I skuggan av San Siro* (2007), Prisma, Stockholm
Billing, Peter; Franzén, Mats; Peterson, Tomas, *Vem vinner i längden?* (1999), Arkiv förlag, Bjärnum
Carlsson, Rolf, *Vägen till landslaget* (1991), GIH, Stockholm
David, Paulo, *Human rights in youth sport* (2005), Routledge, Oxford
Fritzon, Peter; Hasselgren, Andreas, *Ungdomsproffs i England - Himmel heller helvete* (2003), Examensarbete, GIH, Stockholm
Gustafsson, Roger, *Fotbollens Hemligheter* (1997), IFK Göteborgs utbildningscentrum
Nilsson, Per, *Fotbollen och moralen* (1993), HLS Förlag, Stockholm
Peterson, Tomas, *Den svengelska modellen* (1993), Arkiv förlag, studentlitteratur Lund
Peterson, Tomas, *Leken som blev allvar* (1989), Arkiv förlag, studentlitteratur Lund
Sundström Peter, *Malmö FF Fotball Academy* (2006), B-uppsats, Malmö Högskola
Westerbeek, Hans; Smith, Aaron, *Sport Business in the Global Marketplace* (2003), London

8.2 Artiklar/rapporter

Billing, Peter; Peterson Tomas; Stigendal, Mikael, *En professionell ungdomsverksamhet?* (1997), tillhandahållen av Tomas Peterson
Huldschiner, Henrik, *De är Allsvenskans stora vinnare* (3/4 2007)
<http://dinapengar.se/Avdelningar/Artikel.aspx?ArticleID=2007%5c04%5c03%5c8078&o=expressen>
Gottfridsson, Roger, *HIF-tränarens resa gav viktig vetenskap* (2007), Skånebollen, nr.1 2007
Malmö FF:s årsredovisning (2006)
Peterson, Tomas, *Selektions- och rangordningslogiker inom svensk ungdomsfotboll* (2004)
www.idrottsforum.org
Svensson, Allan, *Har åldern någon betydelse?* (1993), Rapport nr 1993:04, Inst. För pedagogik, Göteborgs Universitet

8.3 Intervjuer

Gustafsson, Roger, 11/4 2007

Nyström, Kent , 10/4 2007

Ohlqvist, Richard, 20/4 2007

Tapper, Staffan, 3/5 2007

8.4 Statistiskt material

Betygsdokument om Malmö FF:s akademi från Richard Ohlqvist

Födelsedokument från respektive akademiansvarig

IFK Göteborgs hemsida, www.ifkgoteborg.se

Magasinet Fotbollsextra 1998-2006

Malmö FF:s hemsida, www.mff.se

Malmö FF:s årsböcker 1998-2006

Skolverket, www.skolverket.se

Svenska Fotbollförbundets hemsida, www.svenskfotboll.se